

У 2022 р. в розсаднику основного випробування виділено гібриди, які характеризуються комплексом господарсько-цінних ознак і за багатьма показниками перевищують сорти-стандарт. Так в групі ранніх виділено 2 гібриди, середньоранніх – 1, середньостиглих – 5, середньопізніх і пізніх – 2. Особливої уваги заслуговують ранньостиглі гібриди 20.54/10 (Злагода / Альянс) і 20.127/39 (Злагода / *Verdi*). Вони перевищують сорт-стандарт 'Житниця' за врожайністю на 14,2 і 22,5 т/га, відповідно, і мають також вищу товарність бульб та вміст крохмалю. Середньоранній гібрид 20.24/11 (*Bellarosa* / Багряна) за урожаем бульб істотно перевищує стандарти 'Злагода' і 'Мирослава', має також високу товарність бульб, добрі смакові якості, середній вміст крохмалю.

Бульби стійкі до фітофторозу. У групі середньостиглих виділяється гібрид 20.8-3 (*Verdi* / Маніфест). За урожаем бульб він перевищує стандарт 'Княгиня' на 5,8 т/га; вміст крохмалю – на рівні стандарту; смакові якості вищі, ніж у стандарту; бульби дещо дрібніші, стійкі до фітофторозу. У групі середньопізніх і пізніх виділено два гібриди: 20.16/7 (*Bellarosa* / *Verdi*) і 20.21/152 (Мирослава / *Verdi*), які за врожайністю і масою товарних бульб перевищують сорт-стандарт 'Родинна'. Смакові якості добрі. Бульби стійкі до фітофторозу. Гібрид 20.21/152 (Мирослава / *Verdi*) поступається стандарту за вмістом крохмалю. Вивчення цих гібридів продовжено.

Ключові слова: комбінації схрещувань, господарсько-цінні ознаки.

УДК 633.854.78

ТОПЧІЙ О. В., ЩЕРБИНІНА Н. П., ІВАНИЦЬКА А. П., БЕЗПРОЗВАНА І. В., СМУЛЬСЬКА І. В.

Український інститут експертизи сортів рослин, 03041, Україна, м. Київ, вул. Генерала Родимцева, 15
e-mail: otopchiy1992@gmail.com

НАКОПИЧЕННЯ ОЛЕЇНОВОЇ ТА ЛІНОЛЕВОЇ КИСЛОТ В ОЛІЇ СОНЯШНИКУ ОДНОРІЧНОГО ВИСОКООЛЕЇНОВОЇ ГРУПИ, ДОСЛІДЖУВАНИХ У 2019–2022 РР.

Виробництво олійних культур відіграє важливу роль у забезпеченні населення цінними продуктами харчування, галузі тваринництва – поживним кормом, переробної промисловості – сировиною. В умовах ринкової економіки для суб'єктів господарювання олійні культури виступають надійним джерелом грошових надходжень, їх насіння і продукти переробки конкурентоспроможні і користуються попитом на внутрішньому і світовому ринках. Україна – світовий лідер з переробки соняшнику і виробництва олії, а вітчизняна олійно-жирова галузь демонструє позитивну динаміку виробництва і розвитку навіть в кризовий період. Жирнокислотний склад є основним фактором, що визначає якість олії. Рослинна олія складається з насичених і ненасичених жирних кислот. Пальмітинова та стеаринова кислоти належать до насичених жирних кислот, тоді як олеїнова та лінолева до ненасичених. Велика концентрація насичених жирних кислот шкідлива для здоров'я людини. Цінність саме соняшникової олії полягає в тому, що вона містить близько 90% ненасичених жирних кислот, особливо олеїнової, що сприятливо впливає на організм людини.

Дослідження соняшнику однорічного проводили в ґрунтово-кліматичних зонах Степу та Лісостепу в 2019–2022 рр. на дослідних полях філій Українського інституту експертизи сортів рослин. Лабораторні дослідження соняшнику однорічного здійснювали в лабораторії показників якості сортів рослин Українського інституту експертизи сортів рослин за «Методикою проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення. Методи визначен-

ня показників якості продукції рослинництва». Жирнокислотний склад олії соняшнику однорічного визначали на приладах «Клістал 2000М» та Shimadzu Nexis газохроматографічним методом.

Згідно з Програмою польових та лабораторних досліджень кваліфікаційної експертизи сортів рослин було отримано та проаналізовано на вміст олеїнової кислоти в олії 26 сортів соняшнику однорічного високоолеїнової групи у 2019 р., 36 – у 2020 р., 32 – у 2021 р. та 23 сорти – у 2022 році.

Відповідно до класифікатора показників якості ботанічних таксонів, сорти яких проходять експертизу на придатність до поширення, сорти соняшнику однорічного належать до високоолеїнових, коли масова частка олеїнової кислоти в олії становить не менше, ніж 60%. Найрозповсюдженіші типи соняшнику за жирнокислотним складом олії – олеїновий та лінолевий (олійний).

Основна відмінність між умістом олеїнової та лінолевої кислот у сортах високоолеїнового та олійного напрямку використання полягає в тому, що сорти соняшнику високоолеїнового напрямку мають стабільно високий вміст олеїнової кислоти та низький лінолевої, сорти олійного напрямку – низький вміст олеїнової та високий лінолевої кислоти. В олії соняшнику високоолеїнової групи більшість кислот знаходяться в малій кількості, водночас, стеаринова, пальмітинова, олеїнова та лінолева кислоти представлені в більшій кількості.

У середньому за 2019–2022 рр. найнижчий вміст олеїнової кислоти в олії соняшнику однорічного високоолеїнової групи у 2020 р. в зоні Степу – 79,1%, Лісостепу – 80,4%, найвищий у

2022 р. 83,8% – Степ, 84,5% – Лісостеп. Порівняно до 2021 р. вміст олеїнової кислоти підвищився в зоні Степу на 2,9% та в зоні Лісостепу на 0,4%. Уміст лінолевої кислоти навпаки знизився на

2,7% в зоні Степу та 0,3% – Лісостепу. Найвищий уміст лінолевої кислоти отримали у 2020 р. – 9,9% – Степ та 8,1% – Лісостеп, найнижчий у 2022 р. – 6,2% – Степ, 5,8% – Лісостеп (рис. 1).

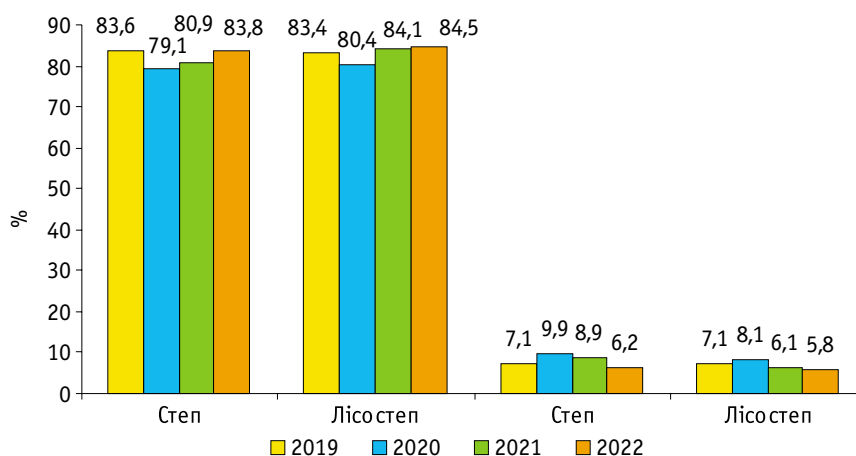

Рисунок 1 – Вміст олеїнової та лінолевої кислоти в олії соняшника однорічного високоолеїнової групи залежно від ґрунтово-кліматичних зон (середнє за 2019–2022 рр.)

За результатами проведених досліджень видно, що у сортах соняшнику однорічного високоолеїнової групи вміст олеїнової кислоти понад 80%, тоді як уміст лінолевої до 15%.

Ключові слова: соняшник однорічний, жирнокислотний склад, олеїнова кислота, лінолева кислота.

УДК 634.222:632.4

ФІЛЬОВ В. В.

Дослідна станція помології ім. Л. П. Симиренка ІС НААН України,
с. Мліїв, Черкаський р-н, Черкаська обл.
e-mail: mliivis@ukr.net

СТІЙКІСТЬ СОРТІВ ТА ГІБРИДНИХ ФОРМ СЛИВИ ДО МОНІЛІОЗУ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Зміна кліматичних умов в Україні призводить не лише до підвищення середньорічної температури повітря та ґрунту, а й до зміни кількості та інтенсивності опадів. Збільшуються проміжки безморозного періоду та інші негативні явища, які сприяють розповсюдженню хвороб, що, своєю чергою, знижує врожайність та якість сільськогосподарської продукції.

Моніліоз (*Monilia cinerea* Bonord з порядку *Hymenycetalies*) є однією з найнебезпечніших та поширених хвороб кісточкових культур. У зв'язку зі зміною клімату в останні роки, спалах моніліозу (моніліальний опік, плодова гниль) може спричинити значні втрати врожаю сливи. Провідне місце у системі захисту сливових насаджень проти цієї хвороби посідають хімічні засоби. Використання хімічних засобів захисту негативно впливає на довкілля та збільшує собівартість продукції. Останнім часом все більше уваги приділяється обмеженню використання хімічних засобів захисту рослин. У зв'язку з чим, актуальним є виділення сортів сливи, стійких або відносно

стійких до даного патогену. Здатність протистояти шкідливим організмам може проявлятися у формі імунітету до ураження або у вигляді механізмів стійкості, що допомагають рослині уникнути природного ураження чи послабити його дію. Імунітет – це абсолютний стан (рослина є імунною або не імунною), а рівень стійкості може змінюватись від повного імунітету до майже повної сприйнятливості. Імунітет обумовлюється нездатністю шкідливого організму уражити рослину навіть за найсприятливіших умов, тоді як стійкість визначається рядом зовнішніх та внутрішніх факторів, що діють у напрямку зменшення ймовірності та ступеня ураження.

Дослідження проводили протягом 2021–2023 рр. на базі Дослідної станції помології ім. Л. П. Симиренка ІС НААН, експериментальна частина виконувалась у дослідному саду сливи 2002 р. садіння, без зрошення. Деревця щеплені на сіянцях аличі і висаджені за схемою 6 x 4 м. Форма крони – розріджено-ярусна, зрошення відсутнє.